

עקב
תשפ"ו

תהלתו בקהל הסידים

דברי תורה, סיפורים ומשלים
מאת המנהל הר"ח ר' יצחק אהרן קליין שליט"א

גליון תרל"ב

ואכלת ושבעת וברכת

שאלו את כ"ק מהר"א מבעלזא זצוק"ל על מה שאנו מזכירים בברכת על המזבח "ונברך עליה בקדושה ובטהרה" ומדוע אין אנו מזכירים בברכת המזון גם כן ענין הקדושה וטהרה, וענה דהנה לברכת המזון עושה כל יהודי איזה הכנה, כגון נטילת ידיים קודם הסעודה, ומים אחרונים לפני ברכת המזון, והרי דרשו חז"ל (ברכות מ:): 'והתקדשתם' אלו מים ראשונים ו'הייתם קדושים' אלו מים אחרונים, וא"כ נאמר בזה קדושה שיש בו טהרה, אבל בברכת על המזבח יכולים לאכול בחטיפה חתיכת מזונות שאין צריך נטילת ידיים ולא מים אחרונים המביא קדושה, כמו שדרשו חז"ל, לכן תקנו שיאמר על כל פנים בברכה שלאחריו "בקדושה ובטהרה".

(הגה"צ רבי אליהו הלפרין בשם מהר"א מבעלזא זי"ע)

עוד יש לומר, שאם אוכל לחם אין זה מראה על מותרות, כמו שביקש עקב אבינו ונתן לי לחם לאכול. ולכן אין לחשוף בו שירד מקדושתו מההסתפקות במועט, אבל כשאוכל מזונות נראה כמו שמבקש מעדנים נפשו, ולכן צריך לבקש על עצמו שיאכלנו בקדושה וטהרה ולא ירד ממדרגת ההסתפקות במועט.

(הצדיק רבי מאיר אבוחצירא זצוק"ל)

ארץ חטה ושעורה וכו' ארץ זית שמן ודבש

יש להבין מדוע בשני מינים אחרונים בפסוק הזכיר רק היוצא מהם, ולא אמר ארץ זיתים ותמרים. ויש לתרץ דהנה אמרין בגמרא (הוריות יג) כשם שהזית משכח את הלימוד כך שמן זית משיב את הלימוד, וא"כ כאשר התורה משכחת את פירות ארץ ישראל, אין משכחו בית עצמו אלא בשמנו שמשביב הלימוד,

ולגבי תמרים, מצאנו בגמרא (פסחים פח) שעולא הגיע לפומפדיא והביאו לפניו סל מלא תמרים, אמר 'מלא צנא דדובשא' בוזא ובבלאי לא עסקי באורייתא, ובליילה ההוא התמרים עשו לו יסורים במעיו ואז אמר 'מלא צנא סמא דמותא בוזא ובבלאי עסקי בתורה', הרי שהתמרים עצמם מויקים למעיים, אבל הדבש היוצא מהם יפה וטוב ללימוד התורה, וכמ"ש 'דבש וחלב תחת לשונך', ולפי שדרכיה של תורה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, ע"כ לא רצה הפסוק לשבח את ארץ ישראל בדברים שקשים ללימוד התורה, והזכיר רק היוצא מהם.

(רבי דוד אופנהיים)

ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבת בביתך ובלכתך בדרך לכאורה היה צריך לכתוב 'בשבתכם' ובלכתכם' של

הבנים שיעסקו בתורה גם אז, ויש לומר שכונת הפסוק להרגיל את הבנים שלימודם לא יהיה בגלל הקפידא מומך אלא שיערב להם לימוד התורה עד שמטבעם יחשקו לכך, ובין כשתהיה אתה בביתך ובין כשתהיה 'ובלכתך בדרך' ולא תעמוד עליהם, גם אז ילמדו תורה מרצונם הטוב.

(ערכי נחל)

ואכלת ושבעת וברכת

שמעתי שכל המברך על כל מה שאוכל, ואינו מכניס לגופו שום דבר בלא ברכה ראשונה ואחרונה, איז כשמת אין התולעים שולטים בגופו, לפי שהתולעים הם מן הקללה שנאמר 'כי תאכלנו התולעת', והברכה שעושה על המאכל, הוא היפך

דבר חכמה

לא שבחה התורה את משה רבנו שלא ישן בשמים מ' יום, כמו שכתוב על זה שלא אכל ומים לא שתה, אך הנה מה הטעם שלא אכל ושתה, כי לא רצה לשנות ממנהג המקום, ושם בשמים לא אוכלים, אבל אולי המלאכים אכלו כאשר משה ישן, אלא על כרחך צריך לומר, שמשא לא ישן ואין צריך לפרט זאת כי ידעין מזה שכתוב שלא אכל וכו"ל.

(ר' לייב המוכיח)

עם חכם ונבון

ולכן חייבים לקיים הצוואה כפי שהיא. הבטיחו פרס גדול מי שיפתור הצוואה כפי שהוא ללא שינוי. בא חכם אחד ואמר הנה הבאתי גמל אחד במתנה ע"מ להחזיר ועכשיו יש לכם 18 גמלים יקח הבכור מחציתם כפי הצוואה דהיינו תשעה גמלים וה-9 הנשארים יקח מהם הבן השני שליש מהכל כפי הצוואה דהיינו ששה וישאר ג', יקח הצעיר תשיעית מהכל דהיינו 2 מה-18 ויחזור האחד הנותר לחכם שהביאו ונתקיים הצוואה כפי שצויה אביהם, וקיבל החכם הפרס.

רמז בפרשה

מה ה"א שואל מעמך איתא בחז"ל "מה" היא לשון ענוה כמו ואהרן מה הוא והרמז כאן שהקב"ה מבקש ממך שתהיה לך מדת הענוה וזה "מה" – ענוה ה' א' דורש מעמך

(הבעש"ט זי"ע)

וכל מדוה מצרים לא ישימם בך ונתנם בכל שונאך

בגמרא איתא "שימה" בכל שהוא 'נתינה' כזית ולפ"ז ההסבר לא ישים ה' בך אפילו כל שהוא ממדוה מצרים אבל לשונאך יהיה ונתנם כשיעור כזית.

בשבתך בביתך ובלכתך בדרך צריך האדם ללמד את בניו ללכת בדרך ה' כשהוא עדיין בביתו בעוה"ז כדי שבניו ימשיכו בדרך זו גם כאשר 'ובלכתך בדרך' כאשר ילך בדרך כל הארץ לאחר מאה ועשרים שנה ימשיכו בדרך.

והסיר ה' ממך כל חולי ממך כל חולי ר"ת חכם לרמז מ"ש חז"ל מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים

(פנינים)

ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחשת

אבניה ברזל ומהרריה תחצוב ר"ת אבות, ברזל ר"ת בלהה רחל זלפה לאה לרמז שבזכות האבות והאמהות זוכים לארץ ישראל אשר לא תחסר כל בה.

(בעל הטורים)

מרשית השנה

מרשית חסר א' לרמז מתשרי-אותיות מרשית שבחודש תשרי נקבע כיצד תהי' שנתו של האדם מתחלתה ועד סופה.

(שם)

מן הקללה שנאמר להניח ברכה אל תוך ביתך (יחזקאל מ"ד) ו'ביתך' זה הקבר, ו'ברכה' בגימטריא 'כרז' שמכריזין עליו שלא יהא לו שום נזק בקבר שהוא ביתו לאחר מיתתו, ועוד יש לומר, 'ברכה' בגימטריא 'זכר' לפי שמזכיר שם ה' המבורך על כל דבר שאוכל ולא נהנה משום אוכל בלא ברכה, לכן מציילים אותו מן התולעים, ועוד לפי שבשר גופו נתגדל ונתרבה ע"י ברכה, אין הקללה שולטת במקום ברכה.

(שפתי כהן עה"ת מותלמידי האר"י ז"ל)

והיה אם שכוח תשכח את ה' אלוךך

"והיה" לשון שמחה, ורצה לומר דדוקא אם יהיה לך שמחה ששכחת את ה' אלוךך על זה נאמר תאבדון אבל אם תתעצב על זה ששכחת את ה' אלוךך, ועי"ז נגרם לך שחלילה נכשלת בעבירה רח"ל, אז ה' שהוא טוב וסלח, יסלח לך ויורה לך דרך תשובה ברוב רחמיו. (אנרא דפרקא)

וכתבתם על מזוזות וכו' למען ירבו ימיכם וימי בניכם

במסכת שבת לב. אמרו חז"ל בעוון מזוזה בנים מתים, שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך, וכתב בתריה למען ירבו ימיכם וימי בניכם, מכלל הן אתה שומע לאו. ומקשים בספח"ק, והלא מהפסוק משמע שבעון מזוזה גם הוא עצמו מת בקוצר ימים, דכתיב למען ירבו ימיכם, ואח"כ ימי בניכם, ומכלל הן אתה שומע לאו, והיה צריך לומר שבעון מזוזה הוא ובניו מתים. וי"ל שהוא בעצמו לא ימות שיש לו הזכות שאביו קיים מצות מזוזה, ועבורו הוא יאריך ימים כמ"ש וימי בניכם, אבל אם הוא עצמו לא מקיים מצות מזוזה אז בניו ימותו ח"ו.

(פאר מקדושים)

והיה עקב תשמעון

ברש"י הק' אם עבירות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון.

יש רמז בכאן על איסור פסיעה גסה בשבת שזה מצוה שאדם דש בעקביו. ויש לפרש בזה גם מה שאמר דוד המלך תהלים יט, 'גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב שגיאות מי יבין מנסתרות נקני'. כלומר, כאשר אחשוב האם באמת אני נזהר בכל פקודי ומשפטי ה', ואני נזכר שבשמרם עקב רב, שיש מצוה להשמר מפסיעה גסה בשבת, ולכן אבקש שגיאות מי יבין מנסתרות נקני.

(הגאון ר' מאיר אריק)

וקשרתם אותם לאות על ידכם וכו' ולמדתם אותם את בניכם וכו'

הנה בפרשה זו שהיא קבלת עול מצוות הקדים מעשה המצוות דהיינו מצות תפילין קודם למצות לימוד התורה לבנים. והענין הוא, כי יסוד ראשון לחינוך הבנים לתורה

ולמציאות הוא, באיזה אופן מקיים האב את מצוות התורה ובאיזה אמת מדה של מסירות נפש לעשיית המצוות ואז זה משפיע על הבן שלא יסור ממנה, וכן פירשנו בתהלים קטו, "יוסף ה' עליכם עליכם ועל בניכם", אם תוסיפו עליכם עבודת ה' מלא ברכת ה' אז יעבור שפע קודש עליכם ועל בניכם והיו בניכם ברוכים לה' עושה שמים וארץ.

(תורת מהרי"ץ)

ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי וכו' וזכרת וכו'

כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל

ונראה הכוונה, כי העשיר סובר שמחמת שהוא עוצם ידו מלהרבות צדקה על כן יש לו מומן הרבה, ואילו אומר הכתוב 'ואמרת כוחי ועוצם ידי עשה לי וזכרת כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל', ואם תתן צדקה על אחת כמה וכמה שהקב"ה יוסיף לתת לך חיל כאשר הבטיח, כמ"ש: 'ובחנוני נא בזאת אמר ה' אם לא אפתח לכם ארובות השמים והרקותי לכם ברכה עד בלי די', ובדאי עוצם ידו לא גורם להרבות מומן. (הרה"ק ר' אלימלך מליזנענסקי ז"ע מובא בס' משענות משה)

והיה עקב תשמעון וכו' ושמר ה' לך

יש להבין הפסוק שמתחיל בלשון רבים 'תשמעון' וממשיך בלשון יחיד ושמר ה' לך. וכן יש להבין בסוף פרשת ואתחנן מסיים היום לעשותם, וכתב רש"י ולמחר בעוה"ב לקבל שכרם, וכאן מבטיח הפסוק והרבך וברך פרי בטןך וכו' בעוה"ז הרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. וי"ל, שהכלל הזה שייך רק למצוות שעשה בעצמו, אבל אם אחרים באו ולמדו ממנו ועי"ז זיכה את אחרים על זה יש שכר בעוה"ז, וכמ"ש המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו בעוה"ז, ובפרשת ואתחנן מסיים 'ושמרת את המצוה' אז היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם, אבל אם 'והיה עקב תשמעון' שרבים למדו ממנו על זה משלמים בעוה"ז. וכן פירשו הפסוק: 'תהלת ה' ידבר פי', ולכאורה למה צריך לדבר בפיו בתפילה הרי הקב"ה יודע מחשבות. והתירוץ ע"ז, כלי שאחרים יראו ויתפללו כמוהו, וזה יוררך כל בשר שם קדשו וכו', שכל שרואהו מתפלל בקול ובהתלהבות יצטרף עמו ג"כ להתפלל כמוהו ועי"ז יש שכר בעוה"ז, ולכן פותח בלשון רבים, שיזכה שעקב תשמעון שאחרים רבים לומדים ממנו, ע"ז ושמר ה' לך בעוה"ז את שכר.

(קרן לדוד)

והסיר ה' ממך כל חולי וכו'

ונתנם בכל שונאך

וקשה, מה איכפת לנו במי יתן ה' החולי, הרי העיקר שלא יהיבנו חולי. וי"ל, שהפסוק מגלה לנו יסוד בהנהגת הבורא ב"ה, וכדאיתא בברכות לד בר' חנינא בן דוסא כשהיה מתפלל על חולה היה אומר אח"כ זה חי וזה מת. וקשה, בשלמא זה חי שפיר מבשר למשפחת החולה, אבל זה מת? למה יוציא מפיו דבר רע הרי יכול לומר רפואה שלימה ולא יותר. אלא איך יכול הצדיק לבטל גזירת הבורא, אך התירוץ ע"ז שדרשו חז"ל ברכות סג, על הפסוק 'ואתן אדום תחתיו', אל תקרא אדום אלא אדם, ור' חנינא הוריד הגזירה מהחולה, אבל צריך ליתן מקום למידת הדין לחול, ולכן חיפש רשע לשלוח עליו המיתה, ולכן אלא זה היהודי חי והגוי מת במקומו, וזה 'והסיר ה' החולי ממך ונתנם בכל שונאך'.

(ר"מ מפרמישלאן ז"ע)

ברוך תהיה מכל העמים לא יהי' בך עקר ועקרה

איתא בילקוט מפני מה לא נפקדה רבקה הרבה שנים כדי שלא יאמרו משפחת בתואל שזה מוכח הברכה שלנו ומשפחתו בירכו את אחותם את' היי לאלפי רבבה ולכן נגרם שהיתה עקרה כמה שנים וזה שאמר הכתוב ברוך תהיה מכל העמים אפילו שכל העמים הגויים יברכו אותך אל תחשוש שיגרום זה שלא ילדו בנים אלא מבטיח ה' לא יהיה בך עקר ואקרה.

(נעים מגדים)

ואכלת ושבעת וברכת את ה' א' על הארץ הטובה אשר נתן לך

יש לפרש דהנה אמרו חז"ל גיטין ע אכול שליש ושתה שליש וישאר שליש ריק כדי שאם תכעוס תעמוד על מלואיך כי הכעס ימלא את המקום הריק ולא יבקע כרסו מתוך כעסו והנה איתא בגדרים כב עה"פ יתן ה' לך שם לב רגז שהכוונה על גלות דבבל אבל בא"י אין כעס ורגז והלן כתיב כאן ואכלת

השטן שעמד לו בדרך...

סיפור זה התרחש בברצלונה שבספרד, לפני מאות שנים. רבי יעקב הצדיק היה יושב והוגה בתורה הקדושה מבוקר ועד לילה, ולא עסק בדבר נוסף מעולם. זוגתו הצדקת נטלה על שכמה את עול פרנסת הבית וניהולו, כדי שבעלה ר' יעקב המתמיד לא יתבטל מלימודו.

עבור דבר אחד בלבד היה מסכים ר' יעקב לסגור את הספר, לצאת מבית המדרש וללכת אפילו עד קצה העיר, והוא כדי להשכיך שלום בין איש לרעהו ובין איש לאשתו. הוא היה מדבר בהתלהבות על גודל איסור המחלוקת ומעלת הוותנות, האריך לתאר את צערו של אבינו שבשמים כשרואה את בניו מתקוטטים, ולא עזב את המקום עד שהפכו אויבים לאוהבים ורודפי מריבה לרודפי שלום. שמו נישא למרחוק כמי שמשכיך שלום, וכמעט אין ריב ומחלוקת אשר רבי יעקב לא יוכל להם.

במשך השנים המשפחה גדלה, לרבי יעקב נולדו ארבע בנות, והם חיו בעוני ובדלות גמורה. כאשר היה מציע לפחות 'עזרה' בעול הפרנסה, דחו בני הבית באמרם: "חס ושלום, וכי לי לא מגיע חלק בתורה? איזה פנים יהיה לי בעולם הבא אם יראו ששלחתי אותך לעבוד במקום ללמוד תורה?".

יום אחד, כאשר שב רבי יעקב מתפלתו, ראה והבחין בבית ניכרים סימני עצבות ודכאון. הוא מיהר לשאול על סיבת הדבר, והאשה השיבה בצער: "שלוש הצעות שידוכין עבור בתנו הבכורה נאלצתי לדחות בשבוע האחרון... כל זאת בגלל מצב הפרנסה שלנו. לפי גילם של הבנות, צריכים אנו כבר לחשוב על שידוך לבת הרביעית. עד מתי תאלצנה בנותינו להישאר בבית, בזמן שחברותיהן יש מהן שכבר עורכים ברית מילה לילדיהם? מה אשיב להן, שבגלל שאביהן מתמיד בתורה, אין לנו אפשרות להשיא אותן?"

"ומה אעשה?", שאל רבי יעקב כשהוא משתתף בצער, "אולי בכל זאת אנסה למצוא מלאכה ששכר בידיה".

מיד דחתה את ההצעה בשתי ידיים, אך אמרה: "הנה ידוע לך, שמעבר ליער הוקמה עיר יהודית חדשה אשר תושביה יהודים יראים ושלמים, והם מוקירים מאד את התורה ולומדיה. לך לשם, עלה על בימת בתי הכנסת, אמור להם דרשה יפה מנופת צוף אמרי פיך, ותספר להם על מצוקתך, ועל המצווה הגדולה לעזור לאברך מתמיד בתורה להשיא את בנותיו. כך תוכל לאסוף סכום נאה תוך זמן קצר ולשוב ללימודך".

רבי יעקב הסכים, וכבר באותו היום יצא אל הדרך. לאחר שעות של הליכה ביער, הוא רואה לפניו איש זקן, גבה קומה ויפה תואר, לבושו מפואר ומבט עיניו טוב. הזקן הבחין ברבי יעקב, ניגש אליו

וברכת וי"ל שהותרנו זה הוכחה על שבענו כי מהיכן ידעו ששבעו אולי אם היה מקבל עוד אוכל היה אוכל לשבעה אלא הותרנו זה ההוכחה ששבענו.

(הגיון ליבי)

ראיתי אצל הצדיק כ"ק רבי ישראל אבוחצירא שראה שאחד האורחים שם בתיק מאכלים שיריים מהסעודה כדי לקחת לביתו וחשב האורח שאין הוא שם לב פתאום פתח עיניו ואמר לו ואכלת ר"ת

א מעשה

בלבביות ואמר לו: "שלום עליך, מאין תבוא, ולאן אתה הולך?"

"הנני לומד תורה", השיב רבי יעקב, "אני זוכה ב"ה יומם ולילה לשבת על התורה ועל העבודה, ולהגות שעות רבות בתורה הקדושה, אמנם דא עקא עתה יש בביתי ארבע בנות בוגרות, ואין בידי אפילו פרוטה כדי להשיאן, ולכן חשבתי ללכת לעיירה הסמוכה כדי לבקש מיהודים נדיבים שיעזרו לי".

פני הזקן התכרכמו ועיניו הביעו צער וזעזוע עמוק. ואמר בהתרגשות: "זה ממש בזיון התורה! זו תורה וזו שכרה?! על יהודי יקר כמוך לנדוד ולהתבזות?! היכן הם אנשי העיר ופרנסיה שאינם מבחינים במרגלית היקרה שברשותם? אני לא אתן לדבר כזה להתרחש!"

יהודי כמוך אשר התורה היא כל עולמו, אסור שיתרוצץ ויתבזה באיטוף פרוטות...".

הזקן פתח את תרמילו המפואר, הוציא מתוכו קופסא קטנה ומתוכה הוציא יהלום, הוא הושיט את היהלום לתוך ידיו של רבי יעקב ואמר: "אבן זו שוה סכום רב. שוב לעירך ומסור אותה רק לאיש שבאמת מומחה ומבין באבנים יקרים כאלו, ותקבל עבורה סכום שאמור להספיק לך עבור הוצאות שידוכין, אירוסין, נישואין, וגם ישאר לך קצת לחיי היום יום".

רבי יעקב הנרגש הודה מקרב לבו לאותו זקן, ובירך אותו מכל לבו, וחזר לעירו, לתלמודו. מתחלה לא האמינו בבית למשמע הסיפור הנפלא, אך כאשר ראו את השטרות הרבים שקיבל, אמרו: "אמרת מוקדם: אתה תשב ותלמד, וה' יתברך יעזור".

שידוך מעולה נסגר בשעה טובה ומוצלחת, והחתונה נערכה ברוב פאר והדר. רבי יעקב חזר לתלמודו מתוך רגש של אושר ונחת.

כעבור שנה, שוב פנתה אליו בני ביתו: אולי תסע עתה שוב אל העיירה ולבקש את נדבת תושביה, הרי יש לנו עוד שלוש בנות לחתן, ואין סומכין על הנס, בפעם הקודם הקב"ה עשה לנו נס ופלא, ועכשיו תצטרך לעשות את ההשתדלות, ויתקיים וברכתך בכל אשר תעשה".

רבי יעקב יצא אל דרכו, תוך כדי שהוא חוזר בעל פה על מה שלמד, וגרס הרבה פרקי משניות, עד שמרוב שקידה ושינון אפילו לא הבחין באותו זקן החביב, היושב על הספסל ביער, אך מיד כשהרגיש בו הזקן, קרא אותו אליו ואמר לו: "רבי יעקב, אני מבין שאתה שוב נזקק... אני לא אתן לתורה להתבזות", תוך כדי שהוא מניח שוב בידי יהלום נוצץ, אותו סיפור, כדאשתקד.

ולפלא הרב, גם בהגיע תור השלישית, כשרצו להשיא את הבת השלישית, שוב חזר על עצמו הסיפור הנפלא עם הזקן ביער, שהיה נראה כמי שעומד הכן בשבילו כל השנים, כדי לפגוש אותו

ואל כליו לא אתן וכשנפרד ממנו מלא ידו אז לקחת לביתו.

והיה עקב תשמעון

רבותינו מפרשי התורה חלוקים בפירוש לשון הכתוב 'עקב'. רש"י פירש מצוות קלות – שקל לקייםם בלא טורח ונראה שדש בעקביו. ובדעת זקנים בעה"ת פירש שקאי על מצוות ציצית שנגזרים אחריו

ושבעת כדי שביעה ולא יצטרך להשאיר שליש ריק כי לא יבא לידי כעס כי מדובר בא"י ושם יהי' לך לב רגז.

(פנים יפות)

ואכלת ושבעת וברכת

הנה בפי"ט צור משלו אכלנו' נאמר ברכו אמוני שבענו והותרנו כדבר ה' והיכן כתיב על והותרנו ש: ציוה הרי כתוב רק על שבענו ואכלת ושבעת

ונדשים על הקרקע שצריך להזהר בזה ולהשליך על כתפיו. ויש שדרשו על שיהיה מקול באשה ערוה שזה ר"ת עק"ב. ונראה לומר שהכוונה להדר במצוות ולהראות חביבות המצוות, כמו"ש במדרש תנחומא פ' תצוה: אמר רשב"י בא וראה שאין חביב לפני האדם יותר מבנו, והוא מל ושוף דמו בשמחה, כמו"ש: ישש אנכי על אמרתך, וכן דרשו וישש"ן זו מילה, ומוציא הוצאות רבות וממשכן עצמו ומשכח אחרים בסעודת מצוה, וכן מצינו בדברי בלעם מי

אויף שבת

פעם בשנה בהגיע עת נישואי הילדים...

משהגיע תור הבת הרביעית, הלך שוב רבי יעקב דרך היער, מתוך אמונה ובטחון. בלבו שינן וחזר על פרקי אמונה ובטחון, ובפיו חזר על משניות, נכנס עמוק יותר במעבה היער, ובינתיים הביט כה וכה, והפעם הזקן איננו, התיישב קצת על הספסל, בידעו שאין מעצור ביד ה' להושיע ברב או במעט, הקב"ה יכול לעזור לו בדרך זו או זו.

משהחל אור היום לרדת, חשב להמשיך בדרכו אל העיירה.

לפתע ראה מולו את הזקן, אך מראהו היה שונה מאוד, מבע פניו היה רע ואכזר... הזקן ניגש אליו וחשף שיניים חדות ומפחידות. במקום תרמיל הסוחרים המפואר, נתונה היתה בידו חרב חדה, והזקן הניף בה בלא הרף.

"**האם באת להזיק לי** או לתת לי יהלום? האם אתה הזקן הנחמד, שהיית שליחו של ה' יתברך לעזור לי, או אולי אתה שליחו של מלך השדים?", רבי יעקב הנסער והנפחד שאל שאלות רבות בבת אחת, תוך שהוא רועד כעלה נדף.

"**אני הוא היצר הרע** בעצמו, השטן, המלאך המוות..." - קרא בקול. "וכי מה אתה חושב, שבחינים הענקתי לך ממון כה רב בשלושת הפעמים הקודמות? סיבה טובה היתה לי לכך... ואבאר לך סידון של דברים".

רבי יעקב ישב רועד מפחד, שטוף זיעה קרה, והאזין לקולו.

"**לפני שנים ספורות**, בעודי עסוק בעבודתי, לפתות ולהכשיל בני אדם בחטאים ועוונות, ניגש אלי אחד משלוחי, וסיפר לי על עיירה קטנה ליד ברצלונה, ושם עשרות משפחות יהודיות ריאי שמים ולומדי תורה, החיים בנחת ובשלום, עובדים את הבורא בהתלהבות ובאהבה, מושלמים בדרכיהם גם בענינים שבין אדם לחברו, אין אצלם מחלוקת, והם זהירים מאד באיסור לשה"ר ורכילות. ועלתה בי החימה, כיצד יתכן זה? מוכרח אני לרדת ולנסות להכשילים, הן עלי לבצע את מלאכתי בנאמנות.

חשבתי לנסות ולזרוע מחלוקת בעיירה, להציג מריבה ושנאת חינוס בין אדם לחברו. אמנם אח"כ נחרתי לדעת, שאתה יעקב המשכין שלום, יוצא לכיוון העיירה, כדי להתרים את תושביה עבור נישואי הבת. ובהלתי מזה, שאז אבדתי את הבורא בהתלהבות ובאהבה, מושלמים בדרכיהם גם בענינים שבין אדם לחברו, אין אצלם מחלוקת, והם זהירים מאד באיסור לשה"ר ורכילות. ועלתה בי החימה, כיצד יתכן זה? מוכרח אני לרדת ולנסות להכשילים, הן עלי לבצע את מלאכתי בנאמנות.

ואכן הצלחתי להביא את העיר אל פי פחת. היתה זו מלאכה קשה ומפרכת, אך לבסוף הצלחתי. טיפין טיפין זרעתי פיווד לבבות בין תלמידי חכמים, בין לומדים לרבותיהם, בין אחים ובין אחיות, ואפילו תינוקות במטותם לא חדלו לריב. וזיכוחים קלים של מה בכך הפכו למריבות גדולות ומחלוקות גדולות.

מנה עפר יעקב, ומצינו בחז"ל סוכה לו: שיירי מצוה מעכבים את הפורעניות ועוצר רוחות וטללים רעים, וכן מצינו בר"ה טז: למה תוקעים ומריעים, כשישמע השטן שישלח מלכאבים את המצוות מסתתמין טענותיו. מכל הנ"ל נראה הכה גדול לחבב המצוות ולאדם נראה שדש בעקבו ואינו מחשיבים כפי ערכם הרב.

(מחשבת הלוי זצ"ל)

ורגלך לא בצקה

מקשים העולם, שרש"י, כתב כאן שכן דרך הולכי דרכים יחף שרגליהם נפוחות, משמע שהלכו בלי מנעלים, ובסוף פ' כי תבא כתיב, ונעלך לא בלטה מעל רגליך, משמע שהלכו עם מנעלים. וז"ל אלה שבאו ממצרים היה להם מנעלים, ואלה שנוולו במדבר הלכו יחפים. עו"ל, שאלו שהיו בתוך ענני כבוד לא היו צריכים למנעלים ואלה שהענן פלטן

בפעמים הבאות שביקשת לבוא לשם, כבר צלחה בידי המלאכה, אך עדיין לא הושלמה. עדיין חששתי שתוכל בכוחך להחזירם למוטב. ולכן החלטתי להקל מעליך את עול נישואי הבנות, ואע"פ שהדבר יסייע לך בלימוד התורה, ובלבד שלא תכנס לעיירה ותפריע להתעצמות המחלוקת.

אבל עתה כבר איני חושש. אתה יכול ללכת לשם!... יהודי העיירה הקטנה כבר מפורדים ומסוכסכים...

מעולם לא היתה לי הצלחה כה גדולה בשנים כה מועטות. לך נא לשם ותראה בעצמך!...

זמן רב ישב רבי יעקב מבולבל, כשהוא נרעש ונפחד על המחזה הנוראה ועל מה ששמע עתה דברים נוראים על מצב אותה עיירה, והחל לחשוב מחשבות האם לשוב עתה לביתו בחוסר מעש, או ללכת אל העיירה ולראות מה נעשה בה לבסוף החליט ללכת אל העיירה.

הוא הגיע אל העיירה, וראה אכן שבוערת שם אש המחלוקת, כל אחד דיבר סרה בזולתו, ומתח המחלוקת היה גדול מאד, ה"י. רבי יעקב החליט שלא לוותר. הוא ביקש לכנס את כל בני העיירה, דבר שהיוותה עבורו עבודה לא קלה, היו כאלו שהסכימו לבוא, רק בתנאי שתושבים אחרים לא ישתתפו כדי שלא להיות עמום תחת קורת גג אחד... אך רבי יעקב לא הרים ידיו, כיתת את רגליו מבית לבית, ולאחר האמצעים רבים הצליח לכנסם.

בבית הכנסת הגדולה היתה המולה רבה. ההזדמנות שכל יהודי העיירה נוכחים במקום אחד נתנה לבעלי מחלוקת מקום לגבות את חובם, והם החלו להטיח דברים איש ברעהו...

ואז עלה רבי יעקב אל מדרגות ארון הקודש והחל זועק מקירות לבו: "אחים יקרים! דעו שאתם שווים הון ותועפות, סכומים עצומים של כסף... יהלומים יקרים מאד מאד!".

השתררה שתיקה של רגע, אותה ניצל להמשך דבריו. ואז הוא סיפר להם את סיפורו של השטן, שחוה על בשרו, וכמה היה מוכן לשלם לו כדי שלא יבוא לשם ויפריע לשטן בעבודתו...

סיפורו של רבי יעקב השאיר רושם עצום, ולבסוף הצליח בעז"ה להשכין שלום בר קיימא בין איש לרעהו, בין אשה לרעותה, ובין ילד לחבירו.

תוך זמן קצר חזרו השלום והרעות בעיירה, והתחזק יותר עוד אפילו ממה שהיה מקודם, בטרם התחיל השטן את מלאכתו.

התושבים הודו מקרב לבם לרבי יעקב, שהוריד האבנים הגדולים מלבם, שבתחלה נראה כאבן, ולאחר שהורדו נראים כשערה קטנה, וכל אחד מהם תרם לו סכום עבור הוצאות הנישואין של הבת הרביעית, והסכום הכולל שקיבץ שם היה לא פחות מאשר קיבל מהשטן, והשאר הספיק לו לחיות לזמן רב...

כגון שבט דן שהיה עמום פסל מיכה היו צריכים ללכת עם מנעלים מפני סכנת נחשים ועקרבים לאפוקי אלו שהיו בתוך הענן לא הוצרכו לזה כי הענן שרף אותם שלא יזיקו לבני"ו וכמו שכתב הרמב"ם שמי שהולך יחף במדבר נקרא מאבד עצמו לדעת.

(פאר מקדושים)

את ה' א' תירא

חז"ל אמרו בשבת קיד. 'אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות כראוי מיד היו נגאלין'. הכוונה על שבת אחד, והשבת השניה הכוונה לת"ח הנקרא שבת, כמו"ש בזה"ק בס' ויקרא כשם שצריך לכבד את השבת כן חייב לכבד ת"ח, וכמו שדרש ר"ע את ה' א' תירא - לרבות ת"ח. ולכן אלו כבדו ישראל את השבת ואת הת"ח היו מיד נגאלים.

(דרשות הצ"ח)

ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם

מקשים העולם מדוע לא כתיב ובכל מאודכם כמו בפרשה ראשונה. אלא י"ל כיון שדרשו חז"ל למה נאמר ובכל מאודך בפ' ראשונה כי יש לך אדם שממונו חביב עליו יותר מגופו לכן נאמר ובכל מאודך. וצריך להבין מדוע חביב על האדם ממונו יותר מגופו, אמרו (חולין צא). שהצדיקים אין פושטים ידם בגזל ואלו הם יחידים. ופרשה ראשונה נאמר בלשון יחיד והצדיקים הם יחידים וממונם חביב כי אין פושטין ידם בגזל. אבל פרשה שניה שמדובר בלשון רבים, ואמרו חז"ל שרובם נכשלים בגזל ואין חביב עליהם ממונם כיון שפושטים ידם בגזל לכן לא כתוב ובכל מאודכם.

(רבי חיים רפפורט אוסטראה)

והסיר ה' ממך כל חולי וכו' ונתנם בכל שונאך

וצריך להבין, הרי העיקר שיסיר המחלה, ומה איכפת לנו שנתנם בכל שונאך. וי"ל עפ"י המעשה שבא היו"ד יעקב לר' שלמה באבוב זצ"ל, כתב פיתקא - קויטל, ובו ביקש ב' בקשות. א', שיתרפא ממחלת העור שסבל בגללה יסורים קשים. ו-ב', שיקבל פטור מהצבא כי הגיע לגיל התייצבות לצבא. כשקרא הקויטל אמר שהבקשות הם תרתי דסתרי, כי ע"י המחלה יכול לקבל פטור מהצבא, אך אתפלל שיתקיים כך והסיר ה' ממך כל חולי ונתן כן - כאשר תהי' בכל שונאך - בקרב הצבא שזה שונאך, אבל מיד אח"כ והסיר ה' ממך, ואכן נפטור מהצבא ע"י מחלת העור.

(תולדות ויחי יוסף)

ויענך וירעיבך ויאכילך את המן

וקשה, אם האכילם ה' את המן א"כ למה אמר וירעיבך. וי"ל, שכידוע שהמן ירד לכל אחד לפי דרגתו האמתית, שלצדיקים האמתיים ירד בפתח ביתם, ולשאר אנשים היו צריכים לחפש עד שהגיעו למנה שלו. וא"כ, אלו הנקראים רבי ובאמת אינם ראויים כלל לזה התואר - התביישו לצאת לאסוף המן, כי יראו כולם שצריכים ללכת רחוק למצוא את המן שלהם או לא יצאו שלא יתביישו, וחזיקו עד אשר כל האנשים לקחו כבר חלקם ואז יצאו. ובנתיים וירעיבך - נשארו רעבים, ורק אח"כ ויאכילך את המן.

(ארי בלבנון)

והיה עקב תשמעון וכו' ושמרתם ועשיתם אותם

רש"י הק' פירש, עקב, לשון עקביו של אדם. לפי"ז אפשר לומר שהתורה מלמדת לכל אדם לעיין בכל פסיעה ופסיעה שהוא דש בעקביו לראות אם זה מתאים לרצונו של הקב"ה. וזה נרמז כאן, 'והיה עקב' - לעיין בכל פסיעה ולראות אם מתאים לאת המשפטים האלה, כלומר לתורה הק'.
(הצ' רבי משה לייב מסאסוב)

רק באבותיך וכו' ויבחר בורעם אחריהם בכס וכו' לכאורה, 'בכס' נראה מיותר, כי די באמור ויבחר בורעם אחריהם. וי"ל להוציא את עשו וזרעו שבאים מזרע אברהם, ולכן כתיב ויבחר בכס, שרק בכס בחר ולא שום עם אחר אפילו שבא מזרע אברהם.

(דברי יהואל)

ויאבדם ה' עד היום הזה

למה הדגיש 'עד היום הזה'. ונראה דהנה חששו חז"ל באם נטבע הבעל שאשתו אסורה לעולם כי מים אין להם סוף וייתכן שניצל ויצא למקום אחר וא"כ היה בני"ו חוששים שהמצרים שנטבעו יצאו למקום אחר, ולכן הדגיש שהציף ה' את מי ים סוף עליהם ולא שהם נפלו למים אלא המים נפלו עליהם ולכן נאבדו לעולם במיתתם.

(דברי שאול)

והיה עקב תשמעון וכו'

יש לפרש, והנה אחד מהדרכים לנצח את יצה"ר הוא יזכיר לו יום המיתה, וְעַקֵּב הוא גם 'סוף'. והיה עקב - אם האדם ישים אל לבו שיבא סוף לימי חייו, זה סגולה ליתשמעון את הדברים האלה: מצוות התורה. (כרם שלמה)

ארץ זית שמן ודבש

בתרגום כתב: 'ארעא דזיתא עבדין משחא והיא עבדא דבש'. צריך להבין, מה רוצה לרמוז לנו בהרגשה ש'היא עבדא דבש'. וי"ל עפ"י הגמ' בבכורות ז': היוצא מן הטמא טמא, ומפני מה אמרו דבש דבורים מותר, מפני שמכניסות את מיץ הפרחים הגדלים בארץ לתוך גופן ומוציאים אותם כפי שנכנסו בלי שום תוספות הנובעות מגופן הדבורים הטמאים לאכילה. וזה נרמז כאן בתרגום, 'והיא עבדא דבש' - שהארץ עצמו עשה הדבש ולא בא מגוף הדבורים, (ברור שהתורה דברה מדבש תמרים וכל הנ"ל זה רמז בעלמא).

הגאון ר' ש"ד ואלקין זצ"ל

ארץ זית שמן ודבש

יש לדקדק, מדוע לא כתיב בתורה בפירוש 'תמרים' ורק כתוב היוצא מהם. וי"ל דאחרי הפסוק של שבעת המינים כתיב: 'ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם' וכו', ואכלת ושבעת וברכת', דרשו חכמים מכאן שאין מברכים ברכה"ז אלא על לחם, ואילו רבן גמליאל סבר שעל תמרים גם מברכים ברכה"ז כי זה מין את האדם, אבל על הדבש היוצא מזה אין שום מלכות ולכו"ע אין מברכים ברכה"ז והיו ככל

הפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל. לכן הזכיר את הדבש היוצא מן התמרים ולא את התמרים שלפי רבן גמליאל אינו דומה ברכתו לברכת שאר המינים. (מילי דמרדכי)

לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי

חז"ל אמרו: (עירובין נד) 'האי עלמא כבי הילולא דמאי', העולם הזה דומה לשמחת נישואין. והנמשל דהנה בשמחת נישואין בסעודה אנו רואים שרוב אנשים שבאים לשמחה יושבים לסעודה ואוכלים מכל הנמצא על השולחן. אבל הוריהם של החתן והכלה לא מתרכזים בסעודה עצמה אלא בקבלת פני האורחים. ואבי החתן ואבי הכלה כלל לא מתיישבים לשולחן וצריך להזכירם ליטול ידיים ולשבת לאכול. והחתן והכלה בקושי טועמים איזה דבר להפגיג התענית של אותו היום. מזה אנו רואים שמי שנהנה מעצם השמחה אינו צריך להנות מהסעודה, וכן הצדיקים הנחנים מהתורה והמצוות עצמם שהם מתוקים להם יותר מדבש ונופת צופים, די להם בקב חרובים. ולכן משה רבנו שעלה למרום וקיבל התורה מהקב"ה בעצמו לא היה צריך לא ללחם ולא למים.

(קרב לרוד)

וכ"כ פירש בעל שבט הלוי זצ"ל על מה שאמר הקב"ה על מיעוט הקרבתות של שמיני עצרת עשו לי סעודה קטנה כדי שאשמח בכם, שהשמחה תהי' על קירוב הרוחני שבין בני" לאביהם שבשמים ולא על הסעודה הגשמית. (שבט הלוי ז"ע)

את ה"א תירא

שמעון העמסוני היה דורש כל אתים שבתורה עד שהגיע לאת ה"א תירא - פירש וכו', עד שבא ר"ע ודרש 'את ה"א תירא' - לרבות ת"ח. וההסבר, כי שמעון העמסוני פחד להשוות מי שיהי' ליראה ממנו כמו ליראה מפני ה', אבל ר"ע כשהיה עד מי שנה שהיה עם הארץ וראה ת"ח היה מוכן לנשכו כחמור ולכן דרש שצריך לכבד הת"ח כמו את ה'.

(תפירת יונתן)

ולכן היה רבי עקיבא מעשרה הרוגי מלכות שנענשו על מכירת יוסף למרות שהי' רק תשעה, אבל כיון שצדפו את ה' שיהי' להם מנין וקבלו את ענשם כיון שהיו גלגולם של השבטים שהיו ט', אבל ר"ע שהיה בן גרים היה עשירי כנגד הקב"ה וזהו העשירי יהי' קודש לה: ויצאה נשמתו באחד בשביל האחד. (ר' שמשון מאוסטרופולי הי"ד)

והיה עקב תשמעון

הקשו בספ"ק איך מבטיח הקב"ה כל הטובות הרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא? וחלק מהם תרצו שכידוע על השמחה שאדם שמח בעשית המצוה ובהכנות למצוה על זה משלם ה' שכרו בעוה"ז ורק על המצוה עצמה משלם לעוה"ב וידוע דרשת חז"ל שיהיה' הוא לשון שמחה, ויהי' לשון צער ולכן כתיב כאן והיה עקב תשמעון אם יהיה לכם שמחה בעשית המצוה על זה יש שכר בעוה"ז, ובהו מבואר מ"ש בבבית מילה הרחמן הוא יברך את בעל בריה"מ אשר שש לעשות צדק בגילה ישלם ה' פעלו ומשכורתו כפולה, כי יקבל שכר גם בעוה"ז על אשר שש שעשה בשמחה וגם לעוה"ב על המצוה עצמה. (ויגד עקב)

ואכלת את כל העמים

יש לפרש עפ"י הידוע שהרה"ק רבי זושא ז"ע היה מברך את כל אחד בלשון זוה: 'תהי' בריא וחזק כמו גוי' והסביר עצמו שלפעמים האדם אינו ראוי לברכה מ"מ מגיע לו שהרי הגוי שאינו מקיים שום מצוה ממצוות התורה והוא בריא אולם, כל שכן בר ישראל שיש לו בודא כמה מצוות ראוי שיהיה בריא מק"ל, וזה מרומז כאן בפסוק 'ואכלת' שתאכל כל טוב בעוה"ז, ואם מודת הדין יקטרג שלא מגיע לך אומר הפסוק 'את כל העמים' הנה כל העמים מלאים כל טוב ברובם ויושבים שלווים ושקטים ואע"פ שאין להם שום מצוה א"כ כ"ש בר ישראל בני מלך מלכי המלכים שיקבלו מהקב"ה כל טוב. (מנורת הזהב)

מאה ברכות

ועתה ישראל 'מה' ה"א שואל מעמך

חז"ל אמרו לא תקרא מה אלא מאה שהקב"ה דורש מכל אדם לומר בכל יום מאה ברכות, זה היה תקנת דוד המלך ע"ה כשראה שיש מגפה רח"ל. בפסוק זה יש תשעים ותשע אותיות ואם תקרא מאה במקום מה יהי' מאה אותיות לרמז על מאה ברכות לומר בכל יום.

כתוב בנביא (מיכה ו') הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך, **ממך** בגימטריא מאה שה' דורש לומר מאה ברכות בכל יום.

(בעל הטורים)

מודים אנחנו לך

מודים בגימטריא מאה אנו מודים לה' באמירת מאה ברכות בכל יום.

הרחב 'פיך' ואמלאהו

הרחב את האותיות 'פה', כלומר: תעשה מהאותיות פה במילוי 'פה ה' גמטריא מאה, שיש לאדם למלאות פיו במאה ברכות ואז ה' ימלאהו כל משאלות ליבו לטובה.

(בן איש חי)

לא במסכנות תאכל בה לחם

העני דרכו לשבוע מלחם כי אין לו לבשר ודגים וכל מטעמים משא"כ העשיר, אבל הלחם שבארץ ישראל יהיה טוב מאוד גם לעשירים והם יאכלו אותו מעושר וזהו אשר לא במסכנות תאכל בה לחם כי יהיה"ה טעם מן שטעמו במדבר.

(רבי יהודה אסאד ז"ע)

כל חולי וכו' לא ישימם בך ונתנם בכל שונאך

ויש להבין איזה תועלת יש ומה איכפת לנו שה' יתן המחלות לכל השונאים, ומתוך הספורנו שכידוע מחלת השחין הוא מחלה מדבקת מאוד את כל המתקרב לאדם המוכה שחין, לכן בא ה' לבשר שלמרות שהאומות העולם שונאי ישראל יקבלו המחלות המדבקות אבל בני" לא ידבקו מהם, ויש לפרש דהנה שכר מצות ביקור חולים גדולה מאוד וכמ"ש חז"ל על הפסוק: (תהלים מא) 'אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטוהו ה'', שהמבקר את הדל שהוא החולה ניצל מדין גיהנום ש"רעה" נקרא גיהנום, וזהו ביום רעה ימלטוהו ה', והנה כמו שאמרו שצריך לפרנס עניים נזכרים מפני דרכי שלום כן צריכים לבקר חולים נזכרים מפני דרכי שלום אם הוא אדם חשוב, וע"כ מאחר שהש"ת הבטיח שלא יהיה בנו שום מחלות א"כ נפסיד ח"ו המצוה של בקור חולים ע"כ הבטיח לנו ה' ונתנם

בכל שונאך שכל המחלות ילכו לאומות העולם ושם תוכל לקיים אצלם מצות ביקור חולים.

(רבי יודא אסאד ז"ע מפי אבא זצ"ל)

כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל

מה שאמרו חז"ל תורה מתשת כוחו של אדם, היינו מי שהוא לומד תורה אזי התורה מתשת כוחו של האדם שלא יאמר כוחי ועוצם ידי עשה לי החיל הזה כי המאור שבתורה מלמדו שהש"ת הוא הנותן לאדם כח לעשות חיל.

(רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ז"ע)

ויענך וירעבך

בילקוט הובא מכאן שמדליקין נרות לשבת, וצריך להבין איך לומדים זאת מפסוק זה? ונראה, שאמרו חז"ל ביומא ע"ד: שבנ"י התרעמו על המן כיון שלא ראו בעיניהם את המאכלים ורק הרגישו את הטעם ולכן לא באו לידי שובע, כי הסומא אוכל ואינו שבע. והנה הדלקת הנר מטרתו שיראה מה שאוכל ומתוך כך ישבע ויתענג בסעודתו, והנה היות שאכלית המן ה' להם עינו ונשארו רעיים לומדים מזה שצריך להדליק נרות לשבת שיראה וישבע ממאכלי שבת, ויוכל לקיים וקראת לשבת עונג.

(החיד"א זצ"ל)

ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם

וקשה למה לא נאמר כמו בפרשה ראשונה 'ובכל מאודכם'. ונראה דהנה כתב הרמ"א בשו"ע או"ח ס' תרנ"ו, דעל מצות עשה מצוה לאדם ליתן עד שליש בממונו להידור נוסף ואל יבזבז יותר מחומש מנכסיו, אבל על מצות לא תעשה כדי שלא יעבור יתן כל ממונו, ופרשה ראשונה מדובר בקבלת עול מלכות שמים וע"ז צריך ליתן כל ממונו שלא יפגום ביחוד ה' ואמונת ה' ולכן כתוב ובכל מאודך, משא"כ בפי' והיה אם שמוע מדובר בקבלת עול מצוות שאלו להוציא יותר מחומש לכן לא כתיב ובכל מאודכם. (הקה"צ מרוזני ז"ע)

אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד עושה משפט יתום ואלמנה ואוהב גר וכו'

ויש להבין דברי רש"י עה"פ ולא יקח שוחד לפייסו בממונו, מה שייך ליתן ממונו להקב"ה, ומה הקשר של עושה משפט יתום ואלמנה ל"לא יקח שוחד" האם רק זה שבחו של הקב"ה. והאם רק לגר נותן ה' לחם ושמלה? ויש לומר שהמדובר באנשים עוברי עבירות שרוצים לכסות מצפונם ע"ז נתינת צדקות ועזרה ליתום ואלמנה ולעזור לגר שאין לו קרובים וע"ז אומר הכתוב לא יקח שוחד, ואיזה שוחד, שאדם עושה משפט ליתום להצילו ולהיטיב מצבו או ליתן לחם ושמלה לגר, ואפילו שזה מצוות גדולות. וכן מש"כ רש"י לפייסו בממונו הכונה לממון שנותן האדם לצדקה לכפר על עבירות שעשה מבלי לעשות תשובה, לזה ה' לא ישא פנים. (כתב סופר)

והיה עקב תשמעון

'והיה' לשון שמחה, מנהג החסידים לעשות רקודים, בכדי לקיים 'עבדו את ה' בשמחה, וככתוב יהללו שמו במחול', וזו מרומז 'והיה' - שמחה, 'עקב' ברגלים ובקרב, להרימו טפח מעל גבי הקרקע בריקודי מצוה. (נועם אליעזר)

והיה אם שכוח תשכח את ה' אלוקיך

יש לדקדק מהו כפל הלשון 'שכוח תשכח', ונראה לפרש ע"פ הגמרא (מגילה י'): 'והיה' הוא לשון שמחה, והכי קאמר 'והיה אם שכוח' אם תשכח את השמחה שנקראה 'והיה' אז ח"ו 'תשכח את ה' אלוקיך' כי אי אפשר לעבוד את הקב"ה אלא מתוך שמחה.

(היהודי הק' מפרשישחא ז"ע)

והיה אם שכוח תשכח את ה' אלוקיך

'והיה' לשון שמחה, ורצה לומר דדוקא אם יהיה לך שמחה ששכחת את ה' אלוקיך על זה נאמר ההמשך 'העדותי בכם היום כי אבד תאבדון' אבל אם תתעצב על זה ששכחת את ה' אלוקיך, ועי"ז נגרם לך שחלילה נכשלת בעבירה רח"ל, אז ה' שהוא טוב וסלח, יסלח לך ויורה לך דרך תשובה ברוב רחמיו. (אגרא דפרקא)